

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds Universitet

Enheten för medie-och kommunikationsvetenskap

B-uppsats

Ht 2009

**FACEBOOK –
Ett ansiktslyft för din identitet**

Författare: Mathilde Albinsson, Eszter Horvath

mathilde.albinsson@live.se   steelee5@hotmail.com

Handledare: Michael Krona

Examinator: Tobias Linné, Sara Von Platen

Abstract

Författare: Mathilde Albinsson, Eszter Horvath

Handledare: Michael Krona

Titel: Facebook – ett ansiktslyft för din identitet

Avdelning: Medie- och kommunikationsvetenskap

Termin: Ht 2009

Syfte: Syftet med denna uppsats är att undersöka vilken roll Facebook spelar för tonåringar i deras identitetsskapande. Syftet uppnås genom följande övergripande frågeställning:

- Hur ser relationen mellan tonåringars användning av Facebook och deras identitetsskapande ut?

Den i sin tur mynnar ut i två följdfrågor:

- Vilken typ av behov fyller Facebook för tonåringar?
- Hur yttrar sig ett sådant behov och vad får det för betydelse i det sociala livet?

Metod: Utgångspunkten för metoden bottnar i en socialkonstruktivistisk verklighetssyn. Studien kretsar därför kring en ontologisk inriktning inom den kvalitativa forskningsstrategin eftersom den handlar just om hur människan konstruerar sin verklighetsuppfattning. Med den kvalitativa metoden vill vi få en *beskrivande* bild av hur Facebook kan användas i tonåringars identitetsskapande samt vilken betydelse detta innebär samt få en *förståelse* för vad som händer under en sådan process i en vidare kontext. För att uppnå detta sammanförs de båda objekten för vår studie, Facebook och tonåringar, i form av fokusgruppsintervjuer följt av kvalitativ analys.

Slutsatser: På Facebook uppstår ett samspel mellan den medierade samt den levda erfarenheten där den virtuella gemenskapen fungerar som ett komplement till det vardagliga mötet. Tonåringar använder Facebook som en del i identitetsskapandet. Möjligheterna att ta intryck av andra sammanfogas till ett nytt jag. Ur ett medie- och kommunikationsvetenskapligt perspektiv ser vi att Facebook som nytt medium ger tonåringarna en källa till att införskaffa inspiration om hur man kan forma sin identitet.

Nyckelord: tonåringar, identitetsskapande, Facebook-användning, kvalitativ analys, jagbildning, det dramaturgiska perspektivet.

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Facebook	6
1.3 Disposition	7
2. Problemprecisering	7
2.1 Syfte.....	7
2.2 Frågeställning	8
3. Metodologisk ansats.....	9
3.1 Kvalitativ metod.....	9
3.2 Avgränsningar.....	9
3.3 Fokusgruppsintervjuer.....	10
3.3.1 Intervjuguide för fokusgruppsintervjuerna.....	11
3.4 Urval.....	11
3.5 Analysmetod.....	12
3.6 Validitet och reliabilitet.....	13
3.7 Metodkritik.....	13
4. Teori.....	14
4.1 Primär och sekundär socialisation.....	14
4.2 Reflexiv modernisering.....	14
4.3 Nätverkssamhället.....	15
4.4 Goffmans dramaturgiska perspektiv.....	16
4.5 Tidigare forskning.....	17
5. Resultat.....	18
5.1 Facebook- användning.....	18
5.2 Kommunikation/ interaktion.....	20
5.3 Synlighet/ tillhörighet/ tillgänglighet.....	21
5.4 Återkoppling Facebook- vardag.....	22

6. Analys.....	23
6.1 Facebook som en socialisationsprocess.....	24
6.2 Facebook som ett behov.....	24
6.3 Facebook som ett scenframträdande.....	26
6.4 Facebook som forskningsområde.....	27
7.Slutdiskussion.....	28
Källförteckning.....	30

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Den tekniska utvecklingen har medfört en del förändringar i samhället. Ett nytt kommunikationsmedel har uppkommit som snabbt tagit över dominansen från tidigare medier, nämligen Internet. Internet används idag av såväl unga som gamla inom många olika områden och har på så vis också blivit en integrerad del av vardagslivet. Från att ha varit mer eller mindre reserverat för de tekniskt beskaflade har Internet utvecklats till att bli ett ordinärt hjälpmedel som bland annat återfinns i skolan, på arbetsplatsen, i hemmet och på fritiden. Internet har öppnat upp en rad nya möjligheter för enskilda personer att direkt kommunicera med varandra (Hadenius, Weibull & Wadbring 2008:112-114). Det finns alltså en social aktivitet på Internet som innebär ett utbyte av idéer, åsikter och känslor i andras närvaro. Sådana virtuella meningsutbytanden utmynnar samtidigt i en slags social kontroll där varje individ som väljer att delta kommer att värderas, uppmuntras eller kritiserats (Gustafsson 1996:117). För medie-och kommunikationsvetenskapen kan man säga att Internet har visat sig erbjuda nya aspekter gällande människans förhållande till kommunikation. Med en Internet-uppkoppling äger vi tillträde till en plattform som verkar både över platsbunden interaktivitet och globala gränser. Kommunikationen mellan människor har därmed ändrats. Det innebär inte att datorn har ersatt möten mellan människor i det verkliga livet men att vi i en socialpsykologisk experimentverkstad tillåts att spela olika roller (Gustafsson 1996:117).

Intresset för Internet kan därför tolkas som ett slags sökande efter autencitet. Det är inte ett nytt fenomen som har uppstått i samband med Internets uppkomst och utveckling, utan är snarare ytterligare ett tillvägagångssätt till att låta medierna stå för ett bidrag av de byggstenar vi använder oss av i vårt identitetsskapande. Genom media fångar vi upp fragment av intryck som indikerar oss om hur synen på vår samtid samt på oss själva bör te sig. Alla dessa små delar sammanfogar vi sedan till en helhet som lär oss definiera verkligheten omkring oss (Gripsrud 2002:17-18). På Internet förenas den reella verkligheten med den virtuella. Bakardjieva menar att datorerna hjälper oss till digital självdesign (Bakardjieva 2005:186), en reflexion som vi finner tänkvärd och intressant att vidareutveckla. Ändrat beteende orsakat av den tekniska förändringen resulterar i ändrade sociala roller. Genom att framträda och därmed gestalta olika roller på Internet ändras även det verkliga jaget. Den transformeringen sker genom interaktion med andra (Strate, Jacobson & Gibson 1996:328). Så vad får det då för betydelse när varje individ tillåts ”leka” med sin identitet genom många rollspelsmöjligheter?

Att kunna ge ett så exakt svar som möjligt på frågan ”vem är jag” är nog så svårt redan, särskilt när man befinner sig i tonåren. Hur tonåringar - som är mitt uppe i den fas av livet där man försöker hitta sig själv - använder sig av Internet som en mötesplats för att i samröre med andra skapa sig en identitet, har väckt ett intresse hos oss.

1.2 Facebook

Internettjänster fungerar som medier i den enkla betydelsen att de är kanaler för informationsspridning. Hadenius, Weibull och Wadbring gör en distinktion mellan två olika typer av sajter där den första består av användare som själva skapar informationen (exempelvis YouTube) medan den andra typen av sajt används enbart i kommunikationssyfte, som MSN (Hadenius, Weibull & Wadbring 2008:125). Facebook är en sammangjutning av dessa båda typer vilket även kan förklara dess popularitet då den erbjuder möjligheter för alla smaker och individer. Facebook är en potentiellt alternativ verklighet där man kan lansera sig själv i form av en image. Den tolkningen stöds av det faktum att Facebook är ett av de sociala nätverk som växer snabbast. Det grundades 4 februari 2004 av Mark Zuckerberg och beräknas idag ha 200 miljoner medlemmar världen över. Zuckerberg uppger att syftet med Facebook-konceptet är att ge människor makten att göra världen mer öppen. Eller mer ordgrant:

”Giving people the power to share and make the world more open and connected.”

(www.facebook.com/facebook)

Vem som helst kan skapa ett Facebook-konto där man via en personlig profil kan kommunicera med andra Facebook-användare. Man kan dela med sig av personlig information genom att till exempel lägga ut bilder, videoklipp samt specifika detaljer om sitt privatliv som rör intressen, utbildning, bakgrund, ålder, civilstatus och kön (Whitty, Joinson 2009:14). Online-personligheten är inte en personlighet utan ett ständigt utprovande av flera. Vi kan ha tjuotals jaguppfattningar och moralfilosofier och helt enkelt testa dem på nätet (Gustafsson 1996:120-122).

Följaktligen ämnar den här studien belysa tonåringars identitetsskapande på Facebook. Att vi själva är flitiga Facebook-användare och med fascination ser hur detta sociala nätverk når ut till ett allt större antal människor, oavsett ålder, nationalitet eller vardagliga sysslor tycker vi därför att det vore särskilt intressant att undersöka sajten genom en tonårings syn och hur han eller hon använder sig av den i sitt identitetsskapande, samt sätta detta till en samhällelig kontext ur ett medie- och kommunikationsvetenskapligt perspektiv.

1.3 Disposition

Studiens syfte, problemformulering samt frågeställning presenteras i nästkommande avsnitt. I avsnitt tre behandlas den metodologiska ansatsen. Därefter följer en redogörelse för de vetenskapliga perspektiv som är av vikt för studien. Becks teorier om jagbildning och reflexiv modernisering (Thompson 2001) lyfts fram och definieras. Även Goffmans (2000) dramaturgiska perspektiv samt Castells (1998) begrepp som *Nätverkssamhälle* och *projektidentitet* utgör grundläggande tillämpningar. Den primära och sekundära socialisationen behandlas också. Sist följer en kort redovisning över tidigare forskning, vilken består av Ulrika Sjöbergs (2002) doktorsavhandling *Screen rites: a study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life* samt Maria Bakardjievas (2005) bok *Internet Society: The Internet in everyday life* och Sherry Turkles (1996) *the screen: Identity in the age of the Internet*. Sjöberg menar att en studie över hur barn och ungdomar använder sig av nya medier samt sammanväver dessa i deras liv kan ge en inblick i hur den framtida utvecklingen kommer att se ut. Bakardjieva belyser hur människor använder sig av Internet som en integrerad del av vardagen. Turkle behandlar de möjligheter till att skapa en fiktiv karaktär i en fiktiv värld som Internet erbjuder. Därpå presenteras resultatet i form av en teoretiskt driven kvalitativ analys av fokusgruppsintervjuerna. I avsnitt sex sammanvävs resultat och teori i en analys som således knyter ihop uppsatsens olika delar. Till sist förs en slutdiskussion som baseras på att studiens konklusion sätts till en större kontext. Det förs även en reflektion över studien i sin helhet och förslag på fortsatta studier.

2. Problemprecisering

2.1 Syfte

Som vi tidigare har kunnat konstatera har Facebook sen sin tillkomst 2004 eskalerat relativt snabbt till att bli ett populärt socialt nätverk. Därför tror vi att många människor, åtminstone i vår del av världen, kan relatera till Facebook och allt vad ett medlemskap innebär. Mark Zuckerbergs uttalande om grundtanken bakom Facebook, som återgivits ovan, är den initiala inspirationskälla som tjänat till att utforma ämnesområdet för uppsatsen. Vi ställde oss nämligen frågande till huruvida Facebook egentligen kontrollerar oss. Facebook känns som en naturlig ingrediens i vårt nätverkssamhälle eftersom det bidrar till att föra globaliseringen framåt genom att erbjuda tillträde till en virtuell gemenskap som inte håller sig inom ett fysiskt rum, en region eller ett land. En sådan utveckling kan skapa behov av att inte stå

utanför. *Om tillräckligt många skaffar en pryl måste till slut alla ha den. Så uppstår ett mode [...]. Men vi skaffar inte bara föremålet, vi ändrar säkert också vårt beteende [...] vårt sätt att överföra information till varandra* (Gustafsson 1996:43).

Det har alltid varit viktigt att känna tillhörighet till en viss grupp. Medierna har varit en källa till att införskaffa inspiration om nya trender. Vi ser Facebook som ett nytt medium som vi, i interaktion med andra, använder i vårt identitetsskapande. Frågan är vad som sker med vår självuppfattning och vår känsla av ett fast och tryggt jag om vi använder oss av en ”online-personlighet”, ett jag som beroende av det vi är på nätet också bestäms av senaste nytt på nätet och tar därmed intryck av andras ”online-personligheter”. Med det i åtanke känner vi att det skulle vara intressant att undersöka Facebook ur en tonårings perspektiv. Som högstadieläroelev, för att strama åt åldersgruppen tonåringar ytterligare, är man mitt uppe i en mognadsprocess som i mångt och mycket präglas av att utveckla den egna självuppfattningen.

Således är syftet, kort sagt, att undersöka vilken roll Facebook spelar för tonåringar i deras identitetsskapande. Vi vill med andra ord granska hur Facebook används som en del av vardagen för att, i interaktion med andra, skapa en egen identitet. Det ska poängteras att meningen alltså inte är att värdera Facebook som socialt nätverk, utan att exemplifiera de möjligheter som tonåringar har att experimentera fram en identitet genom olika jaguppfattningar, roller och rent av fiktiva karaktärer i en virtuell gemenskap. Syftet är även att, utifrån en analys av detta, belysa vad en sådan laboration mellan det virtuella samt reella kan få för följd för verklighetsuppfattningen samt diskutera betydelsen av detta för medie- och kommunikationsvetenskapen.

2.2 Frågeställning

Syftet uppnås genom följande övergripande frågeställning:

- Hur ser relationen mellan tonåringars användning av Facebook och deras identitetsskapande ut?

Den i sin tur mynnar ut i två följdfrågor:

- Vilken typ av behov fyller Facebook för tonåringar?
- Hur yttrar sig ett sådant behov och vad får det för betydelse i det sociala livet?

Ur ett medie- och kommunikationsvetenskapligt perspektiv anser vi frågeställningen vara intressant för att belysa hur Facebook, som socialt nätverk uppstått ur ett relativt nytt medium

– Internet – är ytterligare ett kommunikationsmedel med förmåga att utöva inflytande på människor i deras jaguppfattning.

3. Metodologisk ansats

3.1 Kvalitativ metod

Den kvalitativa metoden utreder hur något är beskaffat, det vill säga vilken natur eller egenskaper något har (Hartman 2004:272). Vidare innebär detta att man försöker nå förståelse för livsvärlden hos en individ eller grupp av individer samt fånga människors handlingar som dessa handlingars innebörder (www.ne.se/lang/kvalitativ-metod). En bra utgångspunkt för att nå en sådan förståelse är det socialkonstruktivistiska perspektivet. Socialkonstruktivismen handlar om hur människor i interaktion med andra skapar sin egen sociala verklighet. Studien kretsar därför kring en ontologisk inriktning inom den kvalitativa forskningsstrategin eftersom den handlar just om hur människan konstruerar sin verklighetsuppfattning. Den verkligheten är föränderlig och genomgår många transformationer. Vår subjektiva verklighet är resultatet av omvärldens signaler, vilket innebär att hur vi än upplever världen så är den socialt konstruerad (Wenneberg 2001:12, 91-93). Den primära och den sekundära socialisationen (som vidareutvecklas i avsnittet för teori) utgör två faser i vilka exempelvis vår uppfattning om världen samt om oss själva uppstår (Gripsrud 2004:17). I vårt fall ser vi hur tonåringar använder sig av Facebook i sitt identitetsskapande. Vi lägger därför fokus på deltagarnas egna uppfattningar och vill med det nå en kontextuell förståelse.

Anledningen till att vi väljer att utgå från kvalitativa verktyg är att vi anser metoden vara lämplig för vår studies syfte då vi vill granska en situation utifrån de undersöktas, det vill säga tonåringarnas, perspektiv. Därför känns det mest intressant att i samtal med tonåringar komma fram till svaret. Det skulle även vara för enkelt, och inte så matnyttigt, att iaktta Facebook-profiler och utifrån dessa iakttagelser göra en innehållsanalys. Vi vill involvera de båda objekten för vårt arbete, det vill säga Facebook och tonåringar, genom att sammanföra dem i form av fokusgrupper.

3.2 Avgränsningar

Ämnet begränsar sig till Facebook och tonåringars användning av Facebook. Det finns många sajter som hade varit intressanta att undersöka ur ett medie- och kommunikationsvetenskapligt perspektiv, men just Facebook är ett socialt nätverk som når en bred grupp människor.

Facebook har inte någon specifik inriktning (MySpace lockar exempelvis musikintresserade) utan kan tilltala de flesta att skapa ett konto.

Vidare fokuserar vi på tonåringar, närmare bestämt högstadieelever från årskurs 7 till 9. Vi vill skapa en representativ bild av tonåringar och tillfrågar därför såväl pojkar som flickor. Ända kravet är att de ska ha ett Facebook-konto alternativt kunna motivera varför de valt att avstå ifrån det helt och hållet. Vidare har vi inga andra sociodemografiska krav.

3.3 Fokusgruppsintervjuer

Fokusgrupper består normalt av fem till tio personer som under en cirka timmes tid samtalar kring specifika ämnen eller teman som en moderator presenterar. Det som är bra med fokusgrupper är att deltagarna fritt diskuterar samt med hjälp av andras åsikter resonerar kring ett givet ämne. På så sätt nås slutsatser och svar som den undersökte i en individuell intervju inte hade kommit på själv. Moderators uppgift är att se till så att alla i gruppen engagerar sig i diskussionen, men bör ändå hålla sig i bakgrunden för att undvika åsiktsstyrning. Det kan även vara svårt att kontrollera fokusgrupper och vägleda dem på ett enkelt sätt genom hela intervjun (Olsson 2008:65-66, 68). I vårt fall var vi båda moderatörer och delade upp ämnena mellan oss. Våra fokusgrupper var tre till antalet och bestod sammanlagt av 17 högstadieelever. Den första gruppen utfördes på en mindre skola och eleverna som läraren hade valt ut åt oss kom därför från olika klasser. I början verkade det positivt då vi fick samtliga åldrar representerade i en och samma grupp. Ursprungligen planerade vi att blanda åldrarna i samtliga fokusgrupper för att täcka in olika segment av målgruppen ”högstadieelever”. Men allt eftersom arbetet pågick föll det sig som så att det enbart var i den första fokusgruppen som deltagarna kom ifrån olika årskurser.

Det finns olika åsikter om huruvida deltagarna bör känna varandra eller inte. Somliga hävdar att det är en nackdel om det finns tidigare bekantskaper inom gruppen (Olsson 2008:67). Vi märkte relativt snabbt att det i vårt fall snarare var en fördel om deltagarna var av samma ålder. I den första gruppen, som var heterogen, drog sig sjuorna för att uttrycka sig inför niorna. Niorna, i sin tur, kände sig mer självsäkra och tog gärna på sig rollen som ”primära tyckare”. Ålderskillnaden visade sig utgöra hinder för eleverna. Här blev vår roll som moderatörer större, än vad den kom att bli i nästföljande två grupper eftersom vi inför nästa skolbesök var tydliga med att vi helst ville att fokusgrupperna enbart skulle bestå av elever från samma årskurs. Båda dessa bestod renodlat av niondeklasser respektive åttondeklasser. På så vis utgjordes grupperna inte av en färdig sammansättning. Den andra fokusgruppen vi

gjorde omfattade enbart niondeklassare. Den gruppen skulle egentligen ha blivit vår sista fokusgrupp men blev erbjudna av läraren att återkomma och intervjua elever från årskurs åtta. Vi kände att vi ännu inte uppnådde empirisk mättnad och valde därför att tacka ja till förslaget. Därför återkom vi en sista gång och utförde intervjun i samtal med elever från åttan, vilket var mycket givande.

3.3.1 Intervjuguide för fokusgruppsintervjuerna

Inför fokusgruppsintervjuerna konstruerade vi en intervjuguide. Målet var att få fram ett så bra hjälpmedel som möjligt för att bistå oss i vår roll som moderatorer att frambringa ett heltäckande material. Utformandet ska alltid utgå från själva forskningsproblemets syfte samt frågeställning (Olsson 2008:67). Varje tema behandlade ett antal klagörande, men dock ej ledande, frågor. Ett riktvärde var att vi skulle hålla oss till cirka trettio minuters samtalstid per tema eller till mättnad uppnåddes. Utifrån studiens syfte och mål plockade vi fram ett antal teman som skulle hålla samman intervjuguidens konstruktion, samt ett par klagörande frågor kring varje tema. På så vis fick vi fram en halvstrukturerad intervju med fyra teman; *Facebook-användning, kommunikation/interaktion, synlighet/tillhörighet/tillgänglighet, återkoppling Facebook – vardag.*

För att kunna generera så mycket information som möjligt utgick vi från att varje tema skulle behandla en specifik ordning:

- Information (Exempel på fråga: *Varför har du Facebook?*)
- Åsikt (Exempel på fråga: *Vad tycker du på Facebook? Varför tycker du så?*)
- Handling (Exempel på fråga: *Vad brukar du göra på Facebook?*)

För en mer utförlig beskrivning av intervjumetodiken samt intervjuguiden i sin helhet, se bilaga 1.

3.4 Urval

Eftersom målet är att nå förståelse för hur människor förstår sin verklighet och är intresserade av den upplevda verkligheten gjorde vi därför ett icke-sannolikhetsurval (Ekström, Larsson 2000:84). Vi tog kontakt med högstadieskolor på olika orter i Skåne och uteslöt chansen för samtliga skolor att komma med i urvalet. Vi fick positiv respons från en av skolorna. Övriga

upplevde tidpunkten som stressande och opassande för skolans schema och tackade därför nej. Därför gjorde vi ett snöbollsurval och gick via kontakter som skulle kunna ordna med en positivt inställd skola. På så sätt kom vi i kontakt med den första fokusgruppen. Det andra snöbollsurvalet stod läraren på den andra skolan för, när hon erbjöd oss att intervjua ytterligare en grupp. Ett snöbollsurval handlar nämligen om att genom andra bli upplyst om fler möjliga intervjuobjekt (Ekström, Larsson 2000:58). På det stora hela upplever vi att vi har gjort ett ändamålsenligt urval med individer som kunde ge oss den information vi efterfrågade. Vi värdesätter den informationen och bedömer kvaliteten som hög. Därmed har vi lyckats uppnå en empirisk mättnad.

3.5 Analysmetod

Samtliga fokusgruppsintervjuer dokumenterades i form av anteckningar, men mer specifikt av digital inspelningsteknik. Vi ville undvika att lägga för stor vikt vid själva antecknandet och därmed möjligtvis tappa de undersöktas ordval. Vi ville inte lägga för stort fokus på själva antecknandet eftersom det då är relativt lätt att intervjuaren inte hittar passande följdfrågor eller verkar som ett bra samtalsstöd (Olsson 2008:89). Samtliga av intervjupersonerna gav oss sitt medgivande till att samtalet skulle bandas. Av etiska skäl är det nämligen viktigt att det finns ett gemensamt godkännande till inspelningen (Olsson 2008:89-90). Vi redogjorde därför noggrant i början av varje samtal för intervjupersonernas rätt till anonymitet. Vi behandlade materialet konfidentiellt och inga namn angavs för att på så sätt inte heller riskera att återfinnas under ens snarlika former i studiens färdiga text. Vi utvärderade varje utförd fokusgruppsintervju. Detta är ett bra sätt att snabbt och enkelt samla alla de intryck som skapades under diskussionens gång. Poängen med en sådan reflektion är att få ett bra material att arbeta med i den kommande analysen samt få en inblick i dugligheten av vald insamlingsteknik (Olsson 2008:90). Detta blev viktiga led i studiens självreflexivitet, men vi fann även att vi inte behövde korrigera vår intervjuguide för att uppnå syftet med varje valt tema. När vi hade en första övergripande bild klar gjorde vi en mer utförlig utskrift av fokusgruppsintervjuerna, även de delarna som vi tvivlade på var av större analytiskt värde. En sådan process är väldigt tidskrävande men samtidigt effektiv då man lär känna sitt material och sina intervjupersoner (Olsson 2008:93). Vi behöll de kategorier som vi redan hade utformat för intervjuguiden. Dessa fyllde vi med återkommande formuleringar och känsloladdade ordval. Själva analysen är, i vårt fall, teoretiskt driven. Våra teoretiska ramar framhäver identitetsskapande genom rollgestaltning. De olika idéerna och begreppen fick bestämma åt vilket håll analysen skulle titta, men inte vad den skulle se.

3.6 Validitet och reliabilitet

Studien är av kvalitativ art. Därmed är inte syftet att nå någon hög reliabilitet. Om någon inspireras till att genomföra en liknande studie skulle det antagligen vara nödvändigt att utgå från de deltagare som har medverkat i vår studie för att komma fram till samma resultat. Resultaten är måhända inte överförbara. Däremot är de trovärdiga även om de inte representerar Sveriges samtliga tonåringar. Vi har hela tiden bearbetat materialet med kontinuerlig kritisk noggrannhet och känner att vi på så sätt har lyckats säkerställa en tillfredsställande grad av reliabilitet och validitet. Den värdering och tolkning vi har gjort har gett oss en djupare förståelse för den sociala verkligheten. Detta beror mycket på materialets mättnad. Att intervjumaterialet är fylligt är viktigt för att kunna göra en kvalitativ bedömning av själva innehållet. Lika viktigt är det att uppgifterna inte förhåller sig på en ytlig nivå, utan lyckas uppnå ett djup och därmed också autenticitet. Givetvis läggs också mycket vikt på intervjupersonerna och om valet av att just de ska delta faktiskt kan bidra till relevant information (Ekström, Larsson 2000:73-74). Vi var medvetna om att en intervjuperson alltid befinner sig i en speciell situation. Det är av stor betydelse för resultatet att nå så djupt som möjligt i intervjupersonernas syn och bevekelsegrunder (Ekström, Larsson 2000:74). Med detta i baktanke axlade vi, som moderatorer för fokusgrupperna, uppgiften att uppmana varje respondent att utveckla sina svar. På det sättet kunde vi försäkra oss om att få autentiska utsagor. Att nöja sig med ett svar som det presenteras i sitt första spontana skede styrker inte en studies validitet eller reliabilitet. Det gör däremot ett svar som utvecklats så pass mycket att allt det ytliga skalats av för att lämna kvar en återstod av sanning.

3.7 Metodkritik

En ofta tilltagen teknik är metodtriangulering (Ekström, Larsson 2000:75). Man strävar då efter att kombinera kvalitativa och kvantitativa arbetssätt i syfte att nå en så allsidig belysning av ett forskningsområde som möjligt (Hartman 2004:273). Vi uteslöt en sådan gardering eftersom vi ansåg att materialet skulle bli väl så ändamålsenligt. Tankar om att även utföra en kvantitativ undersökning fanns, men vi upplevde att det färdiga resultatet skulle komma till samma slutsats som resultatet från en renodlad kvalitativ metodologi.

4. Teori

4.1 Primär och sekundär socialisation

Den process där vi förenas med den mänskliga gemenskapen kallas för *socialisation* och sker på olika antal stadier. *Den primära socialisationen* sker inom familjen eller i den omgivningen som finns närmast till hands. *Den sekundära socialisationen* benämner de socialisationsprocesser som försigkommer utom familjen och inom samhällsinstitutioner, som dagis, skola och arbetsplatser. I alla dessa sammanhang får vi reda på något om vilka vi är och vad som förväntas av oss. Sådana informationer får vi framförallt via massmedierna. De konkurrerar om vår uppmärksamhet med allt som befinner sig inom ramen för vår intimsfär, det vill säga föräldrar och syskon, vänner och släktingar. Medierna bidrar alltså till att definiera verkligheten omkring oss, därmed också till att definiera vilka vi är. De skapar idéer om vad som är viktigt och oviktigt, roligt och tråkigt. Som mottagare tvingas vi bilda en uppfattning om vilka vi är och vilka vi vill vara. Medierna står för ett bidrag av de byggstenar vi använder oss av i vårt identitetsskapande (Gripsrud 2002:17-18). Facebook ger oss chansen att utveckla en identitet i interaktion med andra. En internetuppkoppling öppnar så många fönster mot världen att varje individ tillåts leka med sin identitet att Facebook som ny kommunikationsform skulle kunna befrämja en fragmenterad identitet.

Vi uppfattar likheter och skillnader mellan oss själva och andra när vi sorterar alla de intryck vi har fått från medierna. Medierna är skapare av föreställda gemenskaper vilket innebär att vi genom sådana föreställda kollektiv känner en förvånansvärt stark tillhörighet med människor vi aldrig tidigare har sett. Medierna hjälper även övriga samhällsinstitutioner att berätta för oss vad vissa egenskaper, kön, åldrar, regionstillhörigheter betyder för oss. Vår identitet är ett lapptäcke av identiteter bestående av likheter och skillnader mellan oss själva och andra människor (Gripsrud 2002: 19-20). Det är alltid svårt att kunna ge ett så uttömmande svar som möjligt på frågan ”vem är jag”, men inte minst när man befinner sig i tonåren. Att utgå från den primära och sekundära socialisationsteorin tror vi kunna frambringa en förståelse för Facebooks funktion i identitetsskapandet.

4.2 Reflexiv modernisering

Becks benämning reflexiv modernisering innebär att moderna samhällen avtraditionaliseras. Traditioner som tidigare har varit avgörande för samhället är idag inte lika aktuella utan antar en mindre betydelsefull roll och har numera snarare förvandlats till ett slags fundamentalism.

Thompson kastar ljus på en ny typ av interaktion som han menar dominerar dagens samhälle. Han urskiljer den medierade kvasiinteraktionen från två andra interaktioner, nämligen ansikte mot ansikte-interaktionen och den medierade interaktionen som båda är dialogiska till sin natur. Kvasiinteraktionen, däremot, är monologisk då kommunikationsflödet mestadels är enkelriktat. Den upprättar sociala relationer genom masskommunikationsmedier (Thompson 2001:229, 110). Vi ser här likheter med Facebook och dess upprätthållna kommunikationsform. Följaktligen kan Facebook beskrivas som en medierad kvasiinteraktion. Den sociala aktiviteten på Facebook producerar situationer där individer binds samman i en kommunikations och utbytesprocess av symbolisk natur. En naturlig följd av den medierade kvasiinteraktionen är därför att jagbildningen, genom den moderna samhällsutvecklingen, blir mer öppen och reflexiv. Detta innebär att individen får tillträde till så kallad icke-lokal kunskap och som inte är möjlig att införskaffa via ansikte mot ansikte kommunikation. Hur denna kunskap används och vad det leder till beror på individen och dess intressen. Utvecklingen av de moderna medierade kommunikationsformerna resulterar i att nya relationer vidareberikar jagbildningens långa process (Thompson 2001:257). Man får möjlighet att ta distans från sitt vardagliga liv, se sitt liv i nytt ljus, leva ut sig i ett så kallat fantasiliv samt att ha ett dubbelliv där den levda erfarenheten blandas med den medierade. Dessutom medför utvecklingen även en del negativa konsekvenser, det är svårt att skilja mellan medierad och levd erfarenhet (Thompson 2001:257). Facebook tillåter att gränsen mellan verklighet och fantasi suddas ut. En sådan sammanblandning kan skapa ett beroende, vilket Beck benämner som en individualiserings paradox. Beck menar att de olika kommunikationsformerna har ett stort inflytande på jagbildningens process. Därför kan problem uppstå när man inte längre har tillgång till olika medierade kommunikationsformer. Ju mer man använder sig av medierna i sitt identitetsskapande desto mer känner man ett behov av att vara tillgänglig, vilket resulterar i ett för det moderna samhället tidstypiskt beroende (Thompson 2001:265-267). Denna teori anser vi vara av relevans för vår studie. Vi vill bepröva huruvida tonåringars användning av Facebook möjligtvis kan utmynna i att bli ett nödvändigt verktyg att bygga sin identitet med.

4.3 Nätverkssamhället

Manuel Castells teorier kring nätverkssamhället bottnar i en ny samhällsform som resultat av globaliseringen och informationsteknologiska revolutionens framfarter. Identitet är människors källa till mening och erfarenhet. För en enskild individ kan det finnas en mängd olika identiteter. En sådan mångfald ger upphov till slitningar och motsägelser i både

jagpresentationen och socialt handlande. I ett nätverkssamhälle centreras meningsskapandet kring en primär identitet, det vill säga en identitet som inramar övriga identiteter. Den är självbevarande i tid och rum. Castells argumenterar kring tre olika utgångspunkter för identitetsbyggnad. Den första utgångspunkten står samhällsdominerande institutioner för och skapar därmed en *legitimerande identitet* för att utöka och effektivisera deras övertag gentemot sociala aktörer. *Motståndsidentiteten* produceras av aktörer som upplever att de har nedvärderats och stigmatiserats av den rådande makten. Motståndsidentiteten åsyftar därför på ett kollektivt motstånd mot samhällets förtryck. *Projektidentiteten* skapas när aktörer bygger upp en ny identitet som omdefinierar deras position i samhället och därmed hela samhällsstrukturen (Castells 1998:20-26). Den sista formen, projektidentiteten, ger alltså utrymme för att skapa sin identitet. För att applicera tesen på vårt arbete och göra den relevant för vårt syfte ämnar vi göra en koppling till det faktum att Facebook ger tonåringar en möjlighet att experimentera med olika identiteter och roller. Det är därför logiskt att man därmed skapar sitt jag, eller presentationen av jaget. Ett likhetstecken kan i och med det ställas mellan nätverksamhällets karakteristika och det som kännetecknar Facebook.

4.4 Goffmans dramaturgiska perspektiv

Goffman menar att vi alla i våra vardagssituationer spelar teater inför en publik. Vårt agerande lägger en grund för iakttagarnas uppfattning om oss. I ett sådant skådespel skapas en process i vilken vi bygger upp våra identiteter och befäster våra ”jag”. Han hävdar att individen alltid gör sitt framträdande i förmån för andra människor och att den roll som vi tar på oss i en sådan föreställning blir vårt sanna jag, eller snarare ett idealiserat jag av mig själv. På så vis blir vår uppfattning om vår roll till en andra natur och en integrerande del av vår personlighet (Goffman 2006:26-27). Framträdandet innefattar all den aktivitet som uppvisas inför en viss grupp observatörer. Det är en platsbunden företeelse. Därför, menar Goffman, använder sig aktören av en specifik inramning. Inramningen utgör den del där framträdandet äger rum. Aktören påbörjar alltså sitt skådespel först när han infinner sig på den för ändamålet lämpliga platsen och avslutar framträdandet först när han eller hon lämnar den (Goffman 2006:28-30). Typen av framträdandet bestäms av de förväntningar som finns bland observatörerna. Den agerande tvingas därför att forma eller omforma sitt framträdande så att det passar de förutsättningar som finns eller de krav som ställs (Goffman 2006:39).

Utrustning är nödvändigt för den agerande. Med rätt utrustning kan den agerande framställa sitt framträdande i en fördelaktig social dager. En sådan utrustning är alla de symboler genom

vilka man förmedlar ett specifikt uttryck, som till exempel statussymboler som vittnar om ett materiellt välstånd. Förutom tillgång till utrustning är det även viktigt att lära sig använda och utnyttja den på rätt sätt för att fullborda bilden av sig själv. Ett lyckat framträdande baseras alltså på rätt utrustning och kunskap om hur utrustningen ska användas och resulterar i en avslutad, putsad och leveransfärdig produkt. Det är sedan den färdiga produkten som i interaktion med andra blir bedömd (Goffman 2006:40-51). Den färdiga produkten är aktörens rollgestalt. Det finns en önskan hos aktörer att identifiera sig med den gestalten. Den stämmer inte överens med vem aktören är i verkliga livet. Rollen ger utrymme för att leva ut någonting överkligt, fixerat och perfekt – som huvudpersonen i en film eller roman – som ger en känsla av tillfredsställelse och stabiliserad självidealiserings. Det här är någonting som pågår konstant, i alla vardagssituationer och mellan alla typer av människor. För många individer sammanblandas det dramatiserade jaget med det verkliga jaget (Goffman 2006:52-57, 67).

Goffman behandlar även ämnet regionsbeteende. Regionerna delas upp i en främre respektive bakre del. Den främre regionen anger den plats där framträdandet äger rum. Den främre regionen anger den plats där framträdandet äger rum. Regionen kan liknas vid en teaterscen på vilken aktören spelar inför en publik. Den bakre regionen kännetecknas av allt det som inte bör visas på scen för att radera framträdandet. Där göms rekvisita och fasaddetaljer. Det är först i den bakre regionen som aktören kan koppla av och släppa sin rollgestalt. Därför är det viktigt att skilja de båda regionerna från varandra. Genom att kontrollera den bakre regionen kan man vara säker på att fakta som riskerar uppträdandets kvalitet inte kommer fram (Goffman 2006:97-98,101-103).

4.5 Tidigare forskning

Utgångspunkten för vår studie ligger först och främst inte i tidigare forskning. Däremot lyfter vi fram ett par inspirerande exempel som kan styrka relevansen för vårt ämnesval.

Maria Bakardjievas (2005) bok *Internet Society: The Internet in Everyday Life* omfattar flera års studier av Internet i kanadensiska hushålls vardagsliv. Boken bygger på talrika empiriska exempel på hur man kan bearbeta sina data och omvandla dem till delar av analyserande tankegångar.

Ulrika Sjöberg (2002) behandlar i sin studie hur barn och ungdomar använder sig av dataspel, Internet och TV i vardagen. Hennes avhandling *Screen rites: a study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life* fördjupar sig i hur

nya medier används och sammanvävs i ungas liv. Genom att studera ett sådant skeende menar Sjöberg att vi kan få en indikation om hur den framtida utvecklingen kommer att se ut. Exempelvis pekar hon på en beteendeändring som helt och hållet kan komma att omvärdera våra moraliska uppfattningar. Det är vanligt förekommande att ljuga när man chattar. Frågan är vilken inverkan detta kan få senare i livet. Erfarenheter via bland annat Internet ger barn och ungdomar en inblick i hur vuxenvärlden fungerar, det vill säga hur man beter sig i olika situationer. Internet, tillsammans med TV och dataspel, skapar ett spelbräde som vi fritt kan placera ut våra egna önskade rollkaraktärer på för att i en dramatisk framställning av oss själva efterleva våra drömmar.

Sherry Turkles bok *on the screen: Identity in the age of the Internet* (1996) är ett exempel på postmodernistisk filosofi. Hon studerar hur människor interagerar med varandra på så kallade MUDs (Multi User Dimension) som är en typ av textbaserat rollspel i realtid. Hennes slutsats är att Internet erbjuder varje deltagande individ möjlighet att genom ord skapa en fiktiv karaktär i en fiktiv värld. Miljöer, situationer, karaktärer och händelser framställs helt och hållet i dialog med varandra. Enligt Turkle tjänar sådana här rollspel till att få människor att uppfatta sin verklighet utifrån ett postmodernistiskt perspektiv. Eftersom de erkänner spelen som något ytligt simulerande kommer de även att närma sig och därigenom betrakta verkligheten på samma sätt.

5. Resultat

Resultatet delas upp efter de fyra teman som fick utgöra stommen i vår intervjuguide. Det första temat presenterar och beskriver högstadielävernars uppfattning av Facebook såväl allmänt som specifikt. Nästföljande tema ämnar skapa en bild av hur man kommunicerar och interagerar med varandra. Det tredje temat kretsar kring det privata samt det offentliga på Facebook, det vill säga hur pass synlig man väljer att vara inför andra Facebook-användare. Temat behandlar även frågor om tillhörighet och tillgänglighet. I det sista temat sker en återkoppling mellan Facebook och verklighet. Här redovisas bland annat hur pass nära, eller distanserat, högstadieläverna håller sin egen vardag från Facebook.

5.1 Facebook-användning

Följande avsnitt illustrerar hur tillfrågade högstadieläver använder sig av Facebook och, än mer viktigt, i vilket syfte.

”Man vill hålla koll på vad som händer” Pojke 13.

Intervjupersonen ovan var snabbast med att ge svar på varför man har valt att ha Facebook, men fick medhåll av övriga deltagare. Samtliga tillfrågade i alla fokusgrupper betraktar Facebook som ett medel till snabb inhämtning av information, där var och en skapar sin egen lilla blogg i syfte att hålla andra uppdaterade om vad som händer. En sådan ”lägeskoll” behöver inte ta mer än ett par minuter men det är vanligt att man behåller Facebook i bakgrunden så länge man är uppkopplad på Internet. Det framgick att man känner ett behov av att logga in på Facebook ett par gånger om dagen för att snabbt kunna uppdatera sig om nya händelser samt läsa om alla slags vardagstrivialiteter.

”Det är som en blogg. Det handlar inte direkt om att chatta eller så, det kan man ju göra på MSN. Facebook, ja där läser man om andras liv och delar med sig av sitt eget. Det är kul att veta vad andra gör. Man kan ta kontakt med folk från andra länder också. Så ja, som små bloggar helt enkelt” Flicka 15.

Högstadieläroverna är överens om att Facebook är ett oerhört kontaktnät som med sin globala räckvidd erbjuder nya gemenskaper över hela världen. Det underlättar även att hålla kontakten med vänner som inte bor på samma ort eller går i samma skola. Funktioner som olika medlemsgrupper eller intressegrupper öppnar upp möjligheter för att hitta nya vänner som liknar en själv.

Att läsa om andra löper som en röd tråd genom samtliga fokusgruppsintervjuer. Det framställs som viktigt att hålla koll på vad andra skriver om. Vi får känslan av att man bryr sig om hur man framställs på Facebook. Vi får inget uttalat stöd för den teorin eftersom tonåringarna hävdar gång på gång att man hellre vill inta en passiv position på Facebook. Samtidigt törstar man efter respons och bekräftelse och den uppnås genom att skapa diskussionstrådar eller skriva roliga statusrapporter som engagerar.

”Att inte få så många kommentarer kan betyda att det man har skrivit är tråkigt. Man vill gärna veta att andra läser det man skriver” Pojke 14.

”Jag orkar inte kommentera så ofta så jag använder gilla-knappen istället” Flicka 14.

Flicka, 14, ger ett lysande exempel på när passiviteten ändå bottenar i ett aktivt deltagande. Hon, och andra med henne, ”orkar inte”, ”bryr sig inte” om att ge feedback till andra utan väljer istället att med en enkel knapptryckning visa sin närvaro.

Förutom behovet av att vara uppdaterad om allt som händer var även spelapplikationerna ytterligare en anledning till att skaffa ett Facebook-konto. Om man är engagerad i exempelvis spel som Farmville (vilket var populärast) är man ”tvungen” att logga in flera gånger om dagen för att kunna sköta sin gård och på så sätt stiga i svårighetsnivåerna.

”Man blir ju beroende! Alltså det är ju inte på dödligt allvar men man måste ju sköta sina växter” Pojke 15.

Att Facebook har blivit så pass stort resulterar även i ett nytt grupptryck. Det är svårt att stå utanför en gemenskap som delas av så pass många människor. Högstadiel eleverna uppger således att just deras Facebook-konton skapades för att de upplevde att alla andra redan hade ett.

”Alltså... Alla har ju det. Så är det ju liksom alltid, att om många har något så vill man ju själv ha samma grej. Så det var väl så med Facebook också” Flicka 14.

”Jag fattade först inte det här med Facebook men sen plötsligt hade alla mina kompisar det och pratade om det hela tiden. Klart att man blir nyfiken. Då fick jag också skaffa Facebook ju.” Flicka 15.

5.2 Kommunikation/ interaktion

Högstadiel eleverna uppfattar att det finns en speciell sorts språk på Facebook som skiljer sig märkbart från hur man väljer att formulera sig i exempelvis skolan. Det beror bland annat på att man bör följa vissa språkliga regler eftersom missuppfattningar är vanligt förekommande på Facebook. Det är lätt att det som skrivs antar en ironisk ton eftersom det inte enbart är språket som förändras utan även ens egen attityd. Ens personlighet förstärks på ett eller annat vis. Exempel som lyftes fram var att någon som är blyg i skolan framställer sig själv som kaxig på Facebook.

”Det har ju lite med personligheten att göra men om man till exempel är blyg i skolan så kan man vara kaxig på nätet. Det är vanligt att de lever ut sig på nätet” Pojke 14.

Olika medel som man kan ta tillhanda för att ”leva ut sig själv” är att lägga ut bilder, videoklipp eller personlig information.

”Jag spelar ju hockey så jag har ju bilder på grymma spelare och bilder när jag spelar hockey. Det blir ju som en image” Pojke 15.

Sådant som de väljer att dela med sig av får inte vara pinsamt eller kränkande. Däremot, erkänner man att man lägger ut de bilder som är så smickrande som möjligt för en själv utan att tänka på de andra som är med på samma bilder. Semesterbilder är en återkommande kategori.

”Bilderna är på mig själv eller visar vilka intressen jag har. Jag har också bilder från resor eller på familjen” Flicka 14.

”Jag fixar till mina bilder. Ja, så att de blir roliga för andra” Pojke 15.

Man är medveten om konsekvenserna av att publicera exempelvis privata fotoalbum offentligt men man känner sig skyddad av att man kan välja vilka som får ta del av informationen. På så vis erbjuder Facebook ytterligare kommunikationsmöjligheter. Man kan uttrycka sig visuellt genom att lägga upp bilder samt kommentera dessa.

”Klart att man vill visa sig från sin bästa sida. På profilsidan har man ju en ego-bild” Flicka 15.

Just ”ego-bilder” uppfattade vi som ett tecken på ytlighet. Det är viktigt att presentera sig på rätt sätt. Både pojkar och flickor valde bilder som var utseendemässigt fördelaktiga.

”En ego-bild är en bild som man tar på sig själv. Man gör nån pose för att det ska se bra ut liksom” Flicka 15.

5.3 Synlighet/tillhörighet/tillgänglighet

Informationen har genomgått en redigeringsprocess innan den publiceras på profilen. Detta för att undvika eventuella pinsamheter som kan uppstå om innehållet når fel person. Som ett exempel nämndes rädslan för att föräldrar och lärare ska få reda på speciella händelser. Även om man är försiktig vad man själv skriver går det inte att kontrollera vad som står på andras profiler.

”Min profil kan bara mina vänner se. Jag vill inte att mamma ska få reda på något pinsamt” Flicka 13.

”Vissa hemligheter kan komma fram. Det är lite dumt. Typ bilder och så. Ibland vill jag inte att andra ska veta vad som egentligen hände och sen finns det typ bildbevis nästa dag och man är taggad och allt” Pojke 14.

På det stora hela är det positivt att Facebook är så pass öppet som det är men en given konsekvens är att ens integritet hotas.

Att tillhöra grupper är inte direkt viktigt men kul. För vissa är det ett medel som visar ens intresse och därigenom också vem man är, vad man gör och vad man står för. Å andra sidan behöver grupperna inte ha någon större funktion än att fylla ut profilsidan. En tredje anledning till att man går med i en viss grupp är att den uppenbarligen tilltalar många andra personer.

”Man går med i grupper som visar hur man är som person. Eller om många andra är med för då är det ju en bra grej eller nåt kul” Pojke 13.

”Det kan vara allt från musik till politik. Det finns inte så många i skolan som lyssnar på samma musik som jag. Min stil är väl lite annorlunda men på FB finns flera som tycker likadant. Det är skönt” Flicka 14.

Kvantitet tyder på kvalitet, en uppfattning som genomsyrar hela diskussionen. Det ligger en tyngd i att många andra tycker som en själv på samma sätt som det ligger en tyngd i att ”känna” många människor på Facebook. Det betyder inte att man vet vilka alla på vänskapslistan är, men det är inte heller det viktigaste.

”Antal kompisar på FB bestämmer inte det riktiga sociala livet” Flicka 15.

”Men det finns nog en tävling. Jag accepterar inte främlingar men jag tror att många gör det. Kanske om den personen har samma intressen eller så, då tror jag man gör det för att kunna ha flest kompisar” Flicka 15.

5.4 Återkoppling Facebook – vardag

Samtliga tillfrågade tonåringar erkänner, mer eller mindre, att deras profiler handlar om att skapa en image av sig själv. I stort sett betyder det att man förstärker de egenskaper och intressen man besitter i det vardagliga livet. Är man musikintresserad låter man musiken vara ett genomgående dominant tema. Om man däremot ägnar sig mycket åt sport låter man bilder, information samt annat kretsa kring just den typen av idrott man utövar. De tycker därför att de är sanningsenliga med vilka de utger sig för att vara på Facebook och att detta är ett medvetet val. Samtidigt erkänner dem att de tror att det finns många bluffmakare som helt och hållet tar till vara på möjligheten att spela ut en roll. De säger att en person som tillsynes är en aktiv Facebook-användare, det vill säga lägger ut många bilder samt är duktig med kommentarerna, och som har 600 personer på sin vänskapslista inte nödvändigtvis är socialt

kompetent privat. Det var dock en insikt som diskuterades fram, men det bör nämnas att den spontana reaktionen snarare bekräftade en sådan typ av användare som social och med ett händelserikt liv.

”Det är lätt att ljuga om saker och att vara någon annan. Det blir så konstigt när man vet hur en person är i skolan och sen är den kaxig och helt annorlunda på FB. Fast man vet att det inte är så” Pojke 15.

6. Analys

Facebook kan ses som en socialpsykologisk experimentverkstad där tonåringar i interaktion med andra Facebook-användare skänks möjligheter att laborera med sin identitet. Reglerna för hur ett sådant experiment bör utföras är av annan karaktär än de bestämmelserna vi rättar oss efter i det verkliga livet. Identitetsprocessen sker i högsta grad offentligt, i ett virtuellt rum inför ett oberäkneligt antal åskådare, men i trygghet bakom en skärm. De deltagande tonåringarna i fokusgrupperna tillstod att personen bakom en Facebook-profil inte nödvändigtvis måste förmedla en sann bild av sig själv, utan kan mycket väl visa sig vara någon annan i realiteten. Vi sätter helt enkelt på oss en mask i samband med att vi loggar in oss på Facebook och intar därmed en virtuell roll, en gestaltning av någon vi inte är, men gärna skulle vilja vara eller åtminstone uppfattas som. Facebook-användarna behöver inte befinna sig i direktkontakt med varandra och kan således lägga mycket eftertanke i ordval, redigera information samt retuschera bilder på sig själv. Det är nämligen viktigt med bekräftelse. Tonåringarna är beroende av vad andra tycker och tänker. Att lägga så mycket vikt vid narcissistisk självbekräftelse resulterar i att man vill kunna ingå i en större gemenskap. Man vill känna tillhörighet, vilket också är en central del i själva identitetsskapandet. Man letar likheter med andra och kan faktiska uppbringa ett slags band till egentliga främlingar. Via olika sökmotorer kan man på Facebook aktivt finna personer som liknar en själv, som uppger samma typer av intressen eller egenskaper. I vissa fall räcker det att man är av samma ålder eller bor på samma ort. Hur det än ter sig är det alltså fullt möjligt att på Facebook ingå i en föreställd gemenskap och få en känsla av tillhörighet. Följden blir en tillfredsställande förnimmelse av att ingå i ett större sammanhang eller att ha en grupp tillhörighet. Den typ av bilder som publiceras mest frekvent visar andra användare att de har ett rikt socialt liv och att de därför innehar ett gruppmedlemskap. Man försöker helt enkelt göra en jämförelse med varandra som i en slags socialisationsprocess utmynnar i en önskan om social tillhörighet och social identitet. Detta skeende kan tolkas som en

socialisationsprocess, i vilken skapandet av identiteter och grupptillhörighet innehar en betydande roll.

6.1 Facebook som en socialisationsprocess

Facebook är alltså ett typexempel på hur nya medierade kommunikationsformer berikar jagbildningen. Beck framhäver att den reflexiva moderniseringen innebär att den moderna samhällsutvecklingen frambringrar en jagbildning som är mer öppen och reflexiv (Thompson 2001:257). En parallell kan här dras till tonåringarnas användning av Facebook. Genom ett medlemskap på Facebook öppnar man upp ett konto fyllt av möjlighet till eskapism från det vardagliga livet. Som det framgick i resultatet finns det många användare som använder Facebook som en slags tillflyktsort från verkligheten. Det finns en chans att skapa en image och ”att leva ut sig själv”. I samtliga socialisationssammanhang inhämtar vi information, främst via massmedierna, om vilka vi är eller vilka förväntningar samhället har på oss. Thompson belyser den medierade interaktionens struktur samt hur vi tillämpar den strukturen som modell för vår jagbildningsprocess (Thompson 2001:257). Den medierade kvasiinteraktion som etableras genom Facebook alstrar identitetsutprovning så till vida att varje individ tillåts undersöka olika verklighetsdefinitioner. Vi uppfattar helt enkelt likheter och skillnader mellan oss och andra när vi sorterar de intryck vi har fått av övriga Facebook-användare.

Genom olika funktioner som statusrapporter, fotoalbum samt möjlighet att lämna meddelanden på varandras profiler, får vi också en inblick i vad som anses vara viktigt och oviktigt, roligt eller tråkigt. Det sker således en sekundär socialisation med hjälp av Facebook där vi kan leka med våra identiteter, men som vi även känner oss mer eller mindre manade att ta del av. En konsekvens kan bli att man med lätthet förväxlar den medierade verkligheten med den faktiska. Ett beroende skapas. Använder man sig av Facebook i sitt identitetsskapande blir det även svårt att suddas ut gränserna mellan det kännetecknande för en identitet på ett socialt nätverk respektive i det reella sociala livet.

6.2 Facebook som ett behov

Just själva behovet av Facebook var ett återkommande inslag i fokusgruppsintervjuerna. Man kände sig *tvungen* att logga in för att se vad som hade hänt sen sist man var inloggad, och man var *tvungen* att uppgradera poängställningen i ett aktuellt spel för att inte vara sämre än någon annan på att skörda växter eller mata fiskar eller vad nu spelinnehållaren kretsade kring. Vi tror

detta grundas i att tonåringarna försöker jämföra sig med varandra. Man håller inte bara koll på information och händelser, utan vad andra gör och har gjort och vad man själv borde göra eller ha gjort för att synliggöra sin virtuella identitet ytterligare och därigenom nå självbekräftelse. Här är det passande att göra en återkoppling till Becks begrepp *individualiseringens paradox* (Thompson 2001:265). Facebook dukar upp ett smörgåsbord dignande av ett otal förslag på hur man bäst kan skraddarsy en idealiserad självuppfattning. En sådan möjlighet kan uppfattas som positivt, att man kan ändra olika livsområden, men utmynnarn snart i ett upplevt behov som snarare tynger tonåringarna. I sann individualistisk anda är det tonåringarna själva som axlar identitetsskapandet. I interaktion med andra transformeras det verkliga jaget. Man hävdar sig själv genom att lägga ut bilder – som många gånger har valts ut med omsorg för att visa upp sin bästa sida eller till och med retuscherats en aning så att de uppfattas som roligare för andra – eller låta sig inspireras av andras självhävdelse. Man vill inte sticka ut eller hitta någon information om sig själv som kan uppfattas som pinsam, men man vill inte heller vara en i mängden utan framhäver gärna kvaliteter som sportslig talang eller musikalisk fallenhet. Det är inte viktigt att ha en kontaktlista som överskrider ett tresiffrigt antal, men att ramla över en profil där innehavaren ”känner” bra många fler än det normala resulterar trots allt i en spontan ingivelse av respekt eller beundran. Att alltid finna sig exakt i mitten av en balansvåg och med det förkasta likhetstecken mellan ens egen person och grå intetsägande egenskaper utan att få någon av vågskålarna att tippa över, är såväl svårt som tärande.

Allt detta är typiska kännetecken för det nätverkssamhälle som Castells menar är den nya samhällsform vi lever i idag. Nätverkssamhället är, enligt honom, en produkt av globaliseringen och den informationsteknologiska revolutionen. Vi ges möjlighet att experimentera med olika identiteter och roller. På så sätt är man i högsta grad själv aktiv i sitt identitetsskapande. Man utgår dock från en primär identitet som alltid kommer att genomlöpa som en röd tråd i hur man väljer att presentera sitt jag (Castells 1998:20-26). I vårt fall, och som tidigare nämnt, uppger tonåringarna att de skapar en image utifrån redan tillgängliga resurser. Man förstärker eller förbättrar en egenskap som man besitter sedan förut. Om man däremot är blyg kan man på Facebook istället leva ut ett idealiserat jag, en slags drömperson som för andra kanske inte stämmer överens med verkligheten men som för en själv mycket väl kan fungera som en primär identitet.

Att man använder sig av ett kaxigare ordval på sin Facebook-profil behöver inte direkt betyda att man är en bluffmakare, utan kanske snarare att man ger uttryck för något som redan finns

inom en, men av olika anledningar inte visar sig när man befinner sig ansikte mot ansikte med andra. Castells (1998) begrepp projektidentitet ger tonåringar utrymme att skapa sin identitet. På Facebook finns plats för att uttrycka sin egen personlighet samt att bli bekräftad. Den identitet som uppvisas på Internet behöver inte, som redan konstaterat, spegla verkligheten. Även om man väljer att bli privat på ett offentligt plan är det ändå en trygghet att sitta bakom en datorskärm. Den fungerar som en skiljevägg från verkligheten och troligtvis är det därför man använder sig av ett kvickare språk, vågar leta nya bekantskaper bland helt främmande människor eller visar upp personliga bilder. Om man inte är tillfreds med hur man fungerar i det sociala livet kan man på Facebook visa en annan sida av sig själv som en mer intressant och spännande person. Risken är att han eller hon avslöjas. Då kommer hela identiteten att rasera.

”Det är lätt att ljuga om saker och att vara någon annan. Det blir så konstigt när man vet hur en person är i skolan och sen är den kaxig och helt annorlunda på FB. Fast man vet att det inte är så” Pojke 15. (Citat s. 23)

En annan typ av projektidentitet är när en person med en alternativ livsstil använder Facebook till att uttrycka och bekräfta sin egen personlighet. Det är möjligt att man använder sig av en, för samhället, mer passande fasad. På Facebook kan man dock bygga upp en ny identitet som omdefinierar samt verifierar deras position i samhället. En flicka angav att hennes åsikter och musiksmak skiljer sig från normen, men på Facebook kunde hon finna stöd från andra personer som likt henne delade samma typ av värderingar.

”[...] Min stil är väl lite annorlunda men på FB finns flera som tycker likadant. Det är skönt” Flicka 14. (Utdrag från citat s. 22)

6.3 Facebook som ett scenframträdande

När tonåringarna är osäkra på hur de ska framträda byter de mellan olika identiteter, eller som Goffman (2000) skulle ha uttryckt det – mellan fasader och roller. På Facebook genomgår all den information man själv kontrollerar en finputsning så att den färdiga produkten verkligen kan bli sanna attribut för rollgestalten. Man vill gärna identifiera sig med den gestalten, vilket inte alltid är verklighetstroget. En perfekt bild av sig själv sammanblandas med det verkliga jaget. Återigen kan tonåringarnas spontana reflektioner av tillsynes väldigt aktiva Facebook-användare få statuera exempel. Man erkänner att många vänskaper inte behöver betyda att man har en omfattande bekantskapskrets vid sidan av Facebook, men första anblicken av en

sådan profil ger ändå intrycket av en person med hög social status. Goffman menar att vi i vårt dagliga liv alltid angriper sociala situationer med ett stycke teater (Goffman 2000:26). Facebook är i högsta grad en teaterscen. Även regionbeteendet ger sig här tillkänna. Profilen är uppdelad i en främre region samt i en bakre region. Den främre regionen utgör en arena för själva framträdandet. Här figurerar aktören och presenterar all den information som ur sin rollgestaltningssynpunkt kan vara av intresse för åskådarna. Man gör alltså sitt framträdande till förmån för andra. Facebook myllrar av social aktivitet med användare från hela världen. Man har Facebook därför att alla andra har det. Således tjänar Facebook till att upprätta nya kontakter samt knyta de kontakter man redan har ännu närmare. Man vill hålla koll på varandra, men vill även motta respons och bekräftelse på att det man publicerar allmänt uppfattas som intressant. Men man har även Facebook därför att man inte har något direkt val att avstå. Det känns som att alla andra är medlemmar och om man avstår ett konto väljer man även att stå utanför ett nytt slags gemenskap.

Den främre regionen omfattar inte bara den offentliga delen av den egna profilsidan, utan alla publiceringsmöjligheter. Det kan röra allt från meddelanden på andras profiler till bildkommentarer. Den bakre regionen, däremot, är den del av profilsidan där man kan undanhålla information från andra, exempelvis genom en inställning som enbart tillåter vänner, och inga främlingar, att ta del av fotoalbum eller liknande. Även om en sådan funktion hjälper aktören att kontrollera sitt framträdande betyder det inte att man kan vara helt säker på att hemligheter inte läcker ut för det. Den bakre regionen behandlar även all den information som andra kan ha tillgång till. En för rollen missgynnande bild som läggs upp synlig för alla med en så kallad "tag" både hänvisar och direktlänkar till en viss person och profilsida. Därför är det viktigt att kunna använda tillgänglig utrustning på rätt sätt. Med teknisk kunskap kan man plocka bort sådana etiketter. Man kan inte aktivt själv ta bort bilden, men om en hänvisande tag tas bort i god tid finns det fortfarande en chans till att man räddar sitt framträdande och därmed också sin trovärdighet. Utan den kunskapen kan man inte använda Facebook till fullo. När en aktör inte vet hur den utrustning som finns till förfogande ska utnyttjas på bästa sätt kommer det även frambringas brister såväl i framträdandet som i rollgestaltningen.

6.4 Facebook som forskningsområde

Bakardjieva (2005), Sjöberg (2002) och Turkle (1996) visar alla tre prov på hur människors användning av Internet på olika sätt kan förändra eller omdefiniera den egna jaguppfattningen

i synnerhet och den samtida verklighetsuppfattningen i allmänhet. I en socialkonstruktivistisk era är man särskilt lyhörd för hur omvärlden signalerar en redan färdigtolkad verklighet. Dessa signaler, som allt som oftast kommuniceras via media, sammanfogas som bitarna i ett pussel där det färdigbyggda resultatet är en subjektiv och föränderlig verklighet. Riktlinjerna för hur pusslet bör sättas ihop förmedlas i interaktion med andra människor. Som nytt kommunikationsmedium sätter Bakardjieva (2005) fokus på hur Internet kan få en såväl social som kulturell plats i samhället. Just Facebook används som en kolossal arena för virtuell gemenskap. Eller som Goffman (2000) måhända hade uttryckt det, en stor global föreställning där varje användare hittar sin egen funktionella statistroll. Sjöberg (2002) menar att vi i nya medieformer, som exempelvis Internet, får fritt spelutrymme till att själva författa ihop ett manus där huvudrollsinnehavaren helt och hållet baseras på en självidealiserad drömbild. Facebook är ett av alla de sociala nätverk som kan liknas vid en dramatisk föreställning. Frågan som uppkommer i Sjöbergs (2002) studie, och som även är applicerbar även på Facebook, är hur det manus man uppbringar kommer att ändra grundvärderingar. Det är fullt att ljuga men i skydd av en datorskärm skapas ett undantag där man har mer eller mindre rätt till att modifiera sanningen. Med det i baktanke hade det varit intressant att följa en utvald grupp tonåringar över en längre tid för att på så sätt kunna utröna hur Facebooks inverkan på beteende i det sociala livet samt uppfattningar om identitet och verklighet kan te sig i en senare fas i livet. Ett möjligt initialläge att inta inför en sådan diskussion är att det i framtiden kommer ske en sammanblandning mellan virtuell respektive reell verklighet. En förnimmelse av en sådan påföljd presenterar Turkle (1996). Enligt Turkle (1996) lever människor vidare i den fiktiva värld som med lätthet kan skapas på Internet, även i det verkliga livet. Ett rollspel är så pass naturtroget simulerande att det är möjligt att man även börjar närma sig och på så vis betrakta verkligheten med liknande medel. Även om dessa påståenden bäddar för en helt annan studie kan det ändå vara påtagligt att poängtera parallellerna mellan siandet och den faktiska aktiviteten på Facebook.

7. Slutdiskussion

Tonåringar experimenterar med identiteter, vilket i och för sig inte är ett nytt fenomen – mognadsprocessen uppstod inte med den tekniska utvecklingen – via en modern medierad kommunikationsform. På Facebook uppstår ett samspel mellan den medierade samt den levda erfarenheten där den virtuella gemenskapen fungerar som ett komplement till det vardagliga mötet. Interaktionen som sker ansikte mot ansikte i det verkliga livet är inte ersättningsbar

med en medierad kommunikationsform. Det som dock fascinerar med Facebook är att man helt och hållet kan ge utlopp för olika önskbara identiteter. Detta sker helt öppet inför en grupp människor där man redan känner majoriteten och som därför kan bedöma äktheten i hur man uppträder. Trots det väljer man att offentligt dela med sig av privat information som på olika sätt uttrycker en sanning med modifikation av den egna jaguppfattningen. Tonåringar använder Facebook som en del i identitetsskapandet. Möjligheterna att ta intryck av andra och sammanfoga till ett eget jag eller hävda den man redan är utmynnar även i en rad behov. Behoven handlar om att vara synlig för andra samt ha en tillhörighet och ingå i en kollektiv gemenskap. Man upplever även att det är viktigt att hålla sig uppdaterad om andras vardagliga händelser. Med Facebooks globala räckvidd finns det ett även ett behov av att socialisera och fylla sin kontaktlista med såväl gamla som nya vänner. Dessutom söker man efterleva trendmönster som till exempel handlar om att engagera sig i populära spel eller bli medlem i en aktivitets- eller intressegrupp. Givetvis får sådana krav konsekvenser för det sociala livet. Man vill gärna framstå som perfekt, något som möjliggörs på Facebook. Man präglas således av en slags prestationsångest, vilket också framgick i samtliga fokusgruppsintervjuer. Det läggs stor vikt vid det ytliga. Bilder säger mer än tusen ord vilket man är högst medveten om. Man har alltid i åtanke hur man vill bli uppfattad av andra. Därför väljer man noga vilken typ av information eller bilder som bör publiceras. Man kan, kort sammanfattat, påstå att Facebook ger identiteten ett ansiktslyft.

Hur tonåringar nyttjar Facebook i sitt identitetsskapande utgör en förlängning av tidigare forskning inom medieanvändning. Konsekvenserna av den tekniska utvecklingen i sin helhet har utmynnat i ett förändrat socialt beteende. Studien bekräftar det faktum att Facebook står för ett bidrag av de byggstenar vi använder oss av i vårt identitetsskapande. Idag har vi ytterligare en medierad kommunikationsform i vilken verklighetsuppfattningar och sociala roller formas och omformas. Dagens tonåringar är födda i en tid präglad av digitalisering. Sociala medier är självklara komponenter i deras vardagsliv. Utformningen av dessa kommer säkerligen att vidareutvecklas och därmed erbjuda fler berikningsmöjligheter för människors identitetsskapande. Hur detta skulle te sig kan vi bara profetera om, men kan redan nu se en viss tendens till hur en eskapistisk alternativ verklighet spelar en central roll.

Källförteckning

- Bakardjieva, M. (2005). *Internet Society. The Internet in everyday life*. London: Sage.
- Castells, M. (1998) *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Band II: Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos.
- Ekström, M., Larsson, L. (2000). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Goffman, E. (2000). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Prisma.
- Gripsrud, J. (2002). *Mediekultur – mediesamhälle*. Göteborg: Daidalos AB.
- Gustafsson, P. (1996). *Cyberspace – teknik och kultur*. Lund: Studentlitteratur.
- Hadenius, S., Weibull L. & Wadbring, I. (2008). *Massmedier. Press, radio och tv I den digitala tidsåldern*. Stockholm: Ekerlids förlag.
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande. Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur
- Olsson, T. (2008). *Medievardagen. En introduktion till kvalitativa studier*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Sjöberg, U. (2002). *Screen Rites. A study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life*. Diss. Lund Studies in Media and Communication 5. Lund University.
- Strate, L., Jacobson, R. & Gibson, S. (1996). *Communication and Cyberspace. Social Interaction in an Electronic Environment*. Cresskill, N.J.: Hampton Press, Inc.
- Thompson, J.B. (2001). *Medierna och moderniteten*. Göteborg: Daidalos AB.
- Turkle, S. (1996). *Life on the screen: identity in the age of the Internet*. London: Wiedenfeld & Nicolson.
- Wenneberg, S.B. (2001). *Socialkonstruktivism. Positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.
- Whitty, M., Joinson, A. (2009). *Truth, lies and trust on the Internet*. New York: Routledge

Elektroniska källor

<http://www.facebook.com/facebook#/facebook?v=info>

<http://www.ne.se/lang/kvalitativ-metod>

Bilaga 1

INTERVJUGUIDE FÖR FOKUSGRUPPSINTERVJUER

Upplägg:

Inledning: fika och småprat

Presentation av samtalsledare

Introduktion om fokusgruppen och undersökningens syfte

Genomgång av regler: "det finns inget rätt eller fel", "alla svar är bra svar". Anonymitet

Fråga igenom alla teman och klargörande frågor

Summering av diskussionen

Avslutning med frågor

Tema 1: Facebook-användning

Syfte: Hur och varför används Facebook?

Klargörande frågor:

Kan ni beskriva Facebook?

Hur många gånger om dagen brukar ni logga in?

Vad gör ni på Facebook?

Ungefär hur länge är ni inloggade? (Varför?)

Varför har ni valt att ha Facebook?

Brukar ni fylla i statusrapporten?

Har ni många Facebook-kompisar?

Vilken typ av information fyller ni i?

Vad är det första ni gör när ni loggar in?

Är det viktigt att få kommentarer på det ni har

(Spelar spel, kollar mejl, bilder osv...)

skrivit?

Brukar ni själva kommentera?

Tema 2: Kommunikation/interaktion

Syfte: Skapa en bild av aktiviteten på Facebook. Har kommunikationen en central roll och på vilket sätt? Vilket kommunikativt redskap dominerar – chatt/bilder/skriva

Klargörande frågor:

Hur pratar ni med varandra på Facebook?	Ser ni på Facebook som ett
Anpassar ni ert språk? (Varför?)	kommunikationsmedel?
Finns det ett speciellt ”Facebook-språk”? (Utveckla)	Hur, på vilket sätt?
Brukar ni lägga upp bilder samt skapa fotoalbum?	Brukar ni chatta?
Om ja, på vad? Varför?	Varför eller varför inte?
Är bilderna som läggs ut synliga för allmänheten?	
Brukar ni kommentera andras bilder?	

Tema 3: Synlighet/tillhörighet/tillgänglighet

Syfte: Få en uppfattning om eventuella skillnader mellan vardag och Facebook samt om man lever ut en idealiserad självbild

Klargörande frågor:

Hur pass privata är ni på Facebook?	Är ni medlem i grupper?
Vem får se vad? (Varför?)	Varför går man med i grupper?
Finns det något ni vill dölja för andra eller	Är det viktigt att gå med i grupper?
Något ni vill lyfta fram? Ex) Pinsamt/häftigt	Känner ni alla era Facebook-kompisar på
Är det positivt eller negativt att Facebook är så	riktigt?
öppet? (Utveckla)	Varför tror ni att man accepterar vissa vän-
Har ni egna erfarenheter/exempel på när	skapsförfrågningar och nekar andra?
det är positivt eller negativt?	

Tema 4: Återkoppling Facebook – vardag

Syfte: Få en uppfattning om eventuella skillnader mellan vardag och Facebook samt om man lever ut en idealiserad självbild

Klargörande frågor:

Hur ser er Facebook-profil ut?

(Mycket bilder, mycket aktiv/inte så aktiv osv...)

Är ni er själva på Facebook?

Är det ett medvetet val?

Vad tycker ni om Facebook i stort sett?

Vilka fördelar samt nackdelar finns?

Varför är just det en fördel eller nackdel?

Finns det något som ni skulle vilja

förändra med Facebook?

Vad?

Varför?

Sammanfattning av hur vi har uppfattat det som har diskuterats under fokusgruppsintervjun. Kontrollera med deltagarna om allt har uppfattats korrekt.

Frågor, kommentarer, övrigt.